

**ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ
ПРАЦІВНИКАМ ТА ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Озерський Ігор Володимирович

*доктор юридичних наук, професор, відмінник освіти України,
професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

Як наголошено у «Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (1993 р.) щодо відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації науковим, науково-педагогічним та педагогічним працівникам» для України є актуальним питання збереження її педагогічного (викладацького) та наукового кадрового потенціалу шляхом забезпечення права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації для наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників незалежно від наявності в них вченого звання та/або наукового ступеня. Вбачається, що одним з важливих напрямів у відбудові України є розвиток інновацій та наукоємних галузей економіки, що потребує відповідного кадрового забезпечення [1].

Подібну позицію обстоює й Президент України Володимир Зеленський, який підкреслює, що «без сильної науки неможливо здолати ті виклики, які сьогодні постають перед нашою державою. Саме розвинена наука визначає місце країни у сучасному світі». А «наукові пошуки, дослідження, розробки та винаходи закладають надійний фундамент майбутнього України, вселяють надію на те, що поствоєнне майбутнє України зводитиметься на науковому фундаменті» [2]. Відповідно до чинної редакції п. 1 та 2 ч. 3 ст. 23 (назва – «Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації») Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (1993 р.) право на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації мають здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти і здобувають рівень освіти, що є вищим за раніше здобутий рівень освіти у послідовності, визначеній ч. 2 ст. 10 Закону України «Про освіту» (2017 р.) [3], а також докторанти та особи, зараховані на навчання до інтернатури (п. 1); наукові і науково-педагогічні працівники

закладів вищої та фахової передвищої освіти, наукових установ та організацій, які мають науковий ступінь, і педагогічні працівники закладів фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, закладів загальної середньої освіти, за умови що вони працюють відповідно у закладах вищої чи фахової передвищої освіти, наукових установах та організаціях, закладах професійної (професійно-технічної) чи загальної середньої освіти за основним місцем роботи не менш як на 0,75 ставки (п. 2) [4].

Однак, якщо витлумачити положення п. 2 ч. 3 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (1993 р.), то виходить, що законодавець чітко розділяє вчених та педагогів, оскільки в першій частині п. 2 йдеться мова про «наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої та фахової передвищої освіти, наукових установ та організацій, які мають науковий ступінь», а в другій частині п. 2 – про «педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, закладів загальної середньої освіти, за умови що вони працюють відповідно у закладах вищої чи фахової передвищої освіти, наукових установах та організаціях, закладах професійної (професійно-технічної) чи загальної середньої освіти за основним місцем роботи не менш як на 0,75 ставки». Водночас, суперечливо виглядає конструкт ч. 3 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (1993 р.), котрий йменується як «Привозу на військову службу під час мобілізації, на особливий період не підлягають», а далі в п. 2 ч. 3 такими військовозобов'язаними визначені науково-педагогічні працівники, то виходить останні не підлягають привозу узагалі, оскільки тут не йдеться про відстрочку чи бронювання.

У розрізі наведеного, варто згадати й державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану, що покладені законодавцем у положенні ч. 1 ст. 57¹ (назва – «Державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану») Закону України «Про освіту» (2017 р.), де здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується: організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат,

передбачених законом; місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби) [3].

Отож, громадяни України, призвані на строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або прийняті на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану, користуються гарантіями, передбаченими ч. 3 ст. 119 Кодексу законів про працю України [5], а також ч. 1 ст. 53 і ч. 2 ст. 57 Закону України «Про освіту» [3], ч. 2 ст. 44, ч. 1 ст. 54 і ч. 3 ст. 63 Закону України «Про фахову передвищу освіту» [6], ч. 2 ст. 46 Закону України «Про вищу освіту» [7]. Доречі, після завершення військової служби наукового чи науково-педагогічного працівника призваними за призовом під час мобілізації згідно п. 38 Постанови про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30.12.2015 р. № 1187 [8], вписано, що «під час визначення досягнень у професійній діяльності науково-педагогічного (наукового) працівника можуть зараховуватися досягнення за попередніми місцями роботи, п'ятирічний строк може продовжуватися на час перерви в роботі з об'єктивних причин (соціальна відпустка, академічна відпустка, призов/мобілізація на військову службу чи військова служба за контрактом, тривала непрацездатність тощо)».

У контексті гарантій здобувачів освіти призваних на військову службу під час мобілізації, варто згадати й Лист МОН України від 18.02.2025 № 1/3107-25 «Про деякі питання освітньої діяльності», де вписано, що ч. 1 ст. 53 Закону України «Про освіту», ч. 2 ст. 46 Закону України «Про вищу освіту», ч. 2 ст. 44, п. 22 ч. 1 ст. 54 Закону України «Про фахову передвищу освіту» здобувачам вищої та фахової передвищої освіти, призваним на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, гарантується збереження місця навчання та стипендії. Зазначені здобувачі освіти мають право на перерву у навчанні у зв'язку з обставинами, що унеможливають виконання освітньої (освітньо-професійної, освітньо-наукової, освітньо-творчої) програми. Таким особам надається академічна відпустка в установленому порядку, визначеному «Положенням про порядок відрухування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, та надання їм академічної відпустки», затвердженого наказом МОН України 07.02.2024 р., № 134 (далі – «Положення 1») та «Положенням про порядок відрухування переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у закладах фахової передвищої освіти, та надання їм академічної

відпустки», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 09.05.2024 р., № 653 (дал – «Положення 2»).

Листом МОН України від 18.02.2025 № 1/3107-25 «Про деякі питання освітньої діяльності», вимагається ЗВО здійснити заходи з недопущення випадків відрахування з навчання здобувачів освіти, які були призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, а саме: надавати академічну відпустку на час проходження військової служби здобувачів освіти, які не можуть брати участь в освітньому процесі, у порядку визначеному «Положенням 1» та «Положенням 2»; переведення призваних здобувачів освіти, які можуть брати участь освітньому процесі, на заочну форму здобуття освіти зі збереженням умов фінансування в разі, якщо існує можливість здобуття освіти заочно; переведення здобувачів освіти, які можуть брати участь в освітньому процесі, до закладів освіти, які в силу обставин розташовані в районах наближених до зони бойових дій, забезпечують здобуття освіти з використання веб-платформ дистанційного навчання.

Література

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації науковим, науково-педагогічним та педагогічним працівникам». URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1287010> (дата звернення: 10.02.2025)

2. Майбутнє України зводиться на науковому фундаменті. URL : <https://svit.kpi.ua/2022/06/20/>

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017.

4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 10.02.2025)

5. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. № 40. ст. 356.

6. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 30, ст. 119.

7. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004

8. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%> (дата звернення: 10.02.2025)